

CIc - 5001²⁴

DISSERTATIO PHILOLOGICA
RECENSIONEM MS.
LIBRI RABBINICI

אַרְחִוֵי צְדִיקִים

EXHIBENS,

QVAM

DÉO AVSPICE

*IVSSV AMPLISSIMAE FACULTATIS
PHILOSOPHICAE,*

PRO RECEPTIONE IN EANDEM

PUBLICAE ERVDITORVM DISQVISITIONI

SUBMITTIT

M. GEORGIUS DAVID KYPKE

PROF. L.L. O.O. EXTRAORD. DESIGN.

RESPONDENTE

FRIDERICO GIZYCKI

MARGGRABOWA BORVSSO

ANNO MDCCXLVI. DIE *AVGVSTI*

IN AVDITORIO MAXIMO

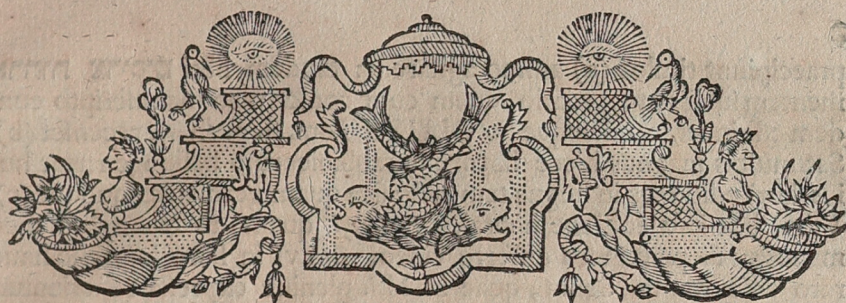
AB HORA VIII. AD XII.

REGIOMONTI,

STANNO REGIAE AULICAE ET ACADEMICAE TYPOGRAPHIAE.

CIC - 5001 24

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
ROSTOCK
PHYSICS
DEPARTMENT
INSTITUT FÜR
PHYSIK
UNIVERSITÄT
ROSTOCK
D-18045 ROSTOCK
GERMANY

§. 1.

Cum de eligendo dissertationum, quas leges Albertinae requirunt, argumento cogitarem, opportune codices quosdam manuscriptos rabbinicos, syriacos, arabicos cetera, beneuole mecum communicauit Fautor quidam litteratissimus, et apparatu librorum egregio instructus. Cumque notissimum sit, quam raro in his oris horum fiat copia; operae pretium facturus mihi videor, recensionem quandam codicis rabbinici satis antiqui in medium prolaturus.

§. 2.

Codex est membranaceus non vnus manu conscriptus, qui varios tractatus rabbinicos continet, quorum primus ספר המדות appellatur. Agit ille de virtutibus vitiisque moralibus & sequentibus incoatur verbis: סוף דבר הכל נשמע וגו'. *Cel. WOLFII Bibliotheca hebraica* in consilium vocata eundem a viro hoc tractatum parte IV. pag. 1048. recenseri inueni. Tradit se hunc librum in charta A. C. 1503. exaratum ex apparatu Manuscr. Vffenbachiano possidere. Id vero an vnquam scriptum hoc in lucem publicam sit emissum, silentio praeterit. Neque etiam in *Catalogo Manuscript. Vffenbachiano* anno 1730. edito pag. 49. plura quam in WOLFIO reperiuntur. Parum igitur aberat quin librum nondum editum esse praeceps iudicarem. Dum vero varios librorum rabbinicorum qui de moribus
A praeci-

praecipiant titulos (a) animo agitarem: tandem libri ארחות צדיקים mentem subibat recordatio, quem cum codice meo manuscripto eundem esse inuenio, quemque WOLFIVS Tom. II. p. 1264. recenset (b). Sat multas magnus hicce librorum rabbinicorum helluo enarrat huius libri editiones in lingua tam hebraica quam germanica quoque (c). Vfus sum ipse editione hebraica *Pragensi* quam ab exemplari meo manuscr. saepenumero differre video. Ita vt in libro impresso haud raro satis multa defunt, quae in MS. plenius expressa reperiuntur. Primo igitur ideam quandam ipsius operis tradam, deinde potiores MS. mei ab editione *Pragensi* differentias explicabo (d).

§. 3.

- (a) Tales sunt e.g. מאוני צדק confer, BARTOLOCCII *Bibliothec. Rabbin.* Tom. I. p. 131. & WOLFIVS Tom. I. p. 3. 4. ספר מוסר Vide WOLFIVM Tom. I. p. 437. & 896. Tom. II. p. 1333. & alibi item R. SCHABTAEVM in שפתי ישנים pag. מ BVXTORFII *Bibliothec. Rabbin.* p. 373. מוסר דרך השכל Vide BVXTORFIVM l. c. & WOLFIVM Tom. I. pag. 344. דרך חיים / דרך ארץ / חכמה Huc omnes pertinent libri ab HOTTINGERO *Bibliotheca Orient.* p. 55. & seq. & LAVR. ODHELIO in *Synagoga bifronte* pag. 71. seq. nominati & recensiti. Imo adsunt libri morales qui vti tractatus noster סמרות appellatur, licet ab eo maxime sint diuersi. Confer, WOLFIVM Tom. II. p. 1328. Tom. III. pag. 1030. et 1031. imo *Ethica Aristotelis* in linguam hebraeam conuersa sub hoc venit titulo WOLF. Tom. I. p. 221. & 744.
- (b) WOLFIVS hunc tractatum pro nondum edito & a libro ארחות צדיקים diuerso habuisse videtur, in quo errore eum fuisse ex eo patet, quod contra morem ab altero ad alterum lectores delegare neglexerit, nec vtrumque ad eundem numerum margini bibliothecae adscriptum retulerit.
- (c) Editio quaedam hebraica quae *Francof. ad Moen.* A. C. 1687. prodit recensetur in *Actis Eruditor. Latin.* Tom. II. *Supplem.* p. 44. editionis vero *Sulzbacensis* Anni 449. & 451. mentio fit in *Theatro Anonymorum Placciano* pag. 722.
- (d) Editio *Pragensis* modo dicta ita inscribitur: ספר אורחות צדיקים החיבור הקטן הזה מעט הכמות זרב האיכות הוא ספר אורחות צדיקים ומירות הנפש המיוסר להורות ולהשכל את לב האבן והטפשו. ולהוציא מדרך שיט ורפש. ולהוליכו בדרך הטוב אשר הוא בלא כשלון ולא יהיה האדם לחטאת לבווי ולקלון.

§. 3.

Praeter WOLFIVM l. c. notatu prae reliquis digna sunt quae BARTOLOCCIUS et R. SCHABTAEVS de hoc libro tradidere. Prior *Biblioth. Rab.* Tom. I. p. 469. (e) sequentia de hoc libro eius-

que auctore tradit: ארמע שם הספר רל' ברל' אש. רוח, מים. עפר. ארבע יסודות שנוצר ובעונה לא נזכר שם המחבר ממש כי הוא אכה ששמו יהי ארמע וזה המחבר חבר ב' חבורים הראשון קראו

et. Vnde vocem ARMEC hauserit BARTOLOCCIUS & quam libri editione vsus sit, ipse non tradit. Cum igitur illa nec in titulo nec vsquam alibi nec in editione Pragensi nec in MS. meo reperiatur et praeterea nulla libri criteria a BARTOLOCCIO sint allata, ego quod ille cum nostro idem sit statuere vix ausim, licet a WOLFIO *Tom.* 2. p. 1265.

A 2

in

נדפס פה ק"ק פראג המפואר' תחת ממשלת : et paulo post :
ארונינו הקיסר רודלפוס ור"ה והררו In fine vero hi versus leguan-
tur, qui annum impressiois indicant :

ברוך יי' אשר אין גומרי' עליו הלל לאמר שעזרני להתחלת הספר ולגמור באמור ובא לציון גואל ולשבי פשע וגומר ויוכינו השם לעשות ולקיים ולשמור	בשבח ותהלה בשיר ומזמור בחדש טבת שנת לקים מקרא והוא עני הרוכב על החמור הספר אורחות צדיקים המשיב נפש מכל בשמים ומור
---	---

(e) Ibid. p. 96. etiam libri huius tituli ex HOTTINGERO mentionem facit Auctor, quem pro diuerso ab hocce pag. 469. prolato habuisse videtur. Caeteroqui enim recensione p. 96. facta quae satis angustis circumscripta est cancellis, plane supersedere potuisset.

in *Theatr. Anonym. Placc.* p. 687. et in *Act. Erudit. Lat.* Tom. 2. Suppl. p. 44. illud factum sit. R. SCHABTAI in שי de libro nostro ita loquitur: ארחת צרוקים והם כח שערים למידות האדם ומיוסר על חמשה כוחות באר שבה פועל כל המעשים והוא ס נכבר דפ מקרא 4. ונקרא גכ (ס' המידות) והביאו הרמבם בפירושו בפרק ר' Vera sunt quae adfert R. SCHABTAI quod de quinque sensibus hominis quatenus eae ad actiones hominis liberas concurrunt in libro hoc agatur. Quae tractatio in praefatione haud procul ab initio his verbis incoatur: חמשה כוחות יש באדם. Quando vero librum hunc a MAIMONIDE citari dicit, in eo humani aliquid passus esse videtur. Licet prefo pede narrationem illius sequantur *Acta Eruditor. & Theatr. Placcianum* l. c. (f).

§. 4.

Negari nequit librum quendam huius tituli a MAIMONIDE excitari, qui locus Tom. 4. *Mischnae Surenhusianae* pag. 450. legitur. Sed hic librum a nostro diuersum a רמ"בם intelligi necesse est. Noster enim saepius רמ"בם expressis verbis nominat, ita vt e. g. circa initium capitis ט. litterae זל in MS. nomini adiiciantur, quae eum iam tum mortuum fuisse indicant, & interdum integras paginas ad verbum fere ex eo transcribit (g). פירוש משנה in quo רמ"בם ad librum

(f) In *Theatro Placciano* praeterea hic liber cum alio confusus est, qui etiam de moribus agit & ארחות חיים inscribitur quod iam WOLFIVS monuit.

(g) Ita noster Cap. כו quod תורה שער inscribitur, traditionem legis oralis a Mose vsque ad Compilatores Talmudis secundum codicem MS. ita enarrat: ועתה יש לכתוב ענין התלמוד וחמצי כל המצות שנתנו למשה בסניני בפירושים נתנו שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זו תורה שבכתב ומצוה זה פירושו וציונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא נקראת תורה שבעל פה. כל התורה כתבה משה רבינו. קודם שמת בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט. והמצוה

5

brum מרות provocat anno ejus 30. anno aere contractuum 1479. anno C. 1169. ab eodem ad finem est perductus, quod ipsemet in calce hujus libri testatur (h). Noster vero liber מרות multarum rerum facit mentionem quae postea interiecto quodam tempore acciderunt (i).

A 3

§. 5.

שהוא פירוש התורה לא כתבה אלא ציוה בה לקינים
וליהושע ולשאר כל ישרא' שנ' את כל הדבר אשר אנכי
מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות. מימות משה עד רבי הקדוש
שהוא ר' יהודה הנשיא לא נכתב ספר לרבים ללמוד בו.
כי למדו הכל מבחוץ. אלא כל אחר היה כותב לעצמו זכרון
כשמועות ששמע מרבותיו והוא (מלמד) על פה ברבים.
וכן עשו עד שהגיע הרבר לר' יהוד' הנשיא. כיון שראה
בימיו שנשתנה העניין כי ראה שהתלמידים מתמעטים והולכים
והצרות מתחדשות ובאות. ומלכות הרשעה מתגברת. וישראל
מתגלגל' והולכין לקצוי הארצות. מפני שהצרות והשיעבוד

יד חזקה Haec et sequentia qui cum Maimonidis Praefat. ad
confert: intelliget nostrum ad verbum fere MAIMONIDEM transcrip-
tissse, ita tamen vt plurima ab hoc fusius explicata omiserit. Iam רמ' במ' librum
in quo librum מרות citat duodecim iam annis antequam
פירוש המשנה יד חזקה scriberet, absoluit. (Vide WOLFIVM Tom. I. p. 839. 840.)
Ergo ille liber מרות non potest idem esse cum nostro, in quo non pauca non
fine plagii crimine ex יד חזקה depromta sunt.

(h) Confer. WOLF. Tom. I. pag. 834.

(i) Ita commemorat, R. MOSEN KOTZENSEM in libro quem scripserit egregio,
MAIMONIDIS יד חזקה imo meditationibus quoque Rabbinorum sequen-
tium vsum esse: Cap. מ' מיימון וכלל: כו. כל התורה בעל פה בספר אחד בלשון קל מאד. אחריו קם
רבי משה מקוצי וחיבר ספר טוב מאד. וליקט מאותו ספר
של המיימוני. וחיבר עליו שאר דברים של אחרונים.

Verba priora ab אחריון vsque ad קל מאד quae in MS. leguntur et quae

Vt methodum qua liber conscriptus est eo facilius possis diiudicare indicem כח capitum quibus ille constat oculis subiiciam :

טו שער הזריזות	א שער הגאון
טז שער העצלות	ב שער הענוה
יז שער הנדיבות	ג שער הבושת
יח שער הציקנות	ד שער העזות
יט שער הזכירה	ה שער האהבה
כ שער השכחה	ו שער השנאה
כא שער השתיקה	ז שער הרחמים
כב שער השקר	ח שער האכזריות
כג שער האמת	ט שער השמחה
כד שער החניפות	י שער הראגה
כה שער לשון הרע	יא שער החרטה
כו שער התשובה	יב שער הכעס
כז שער התורה	יג שער הרצון
כח שער יראת שמים	יד שער הקנאה

Capitis primi initium הקדמה praefatio antecedit, in qua Auctor scopum quem in componendo libro habuit sequentibus verbis explicat :

זה

narrationis nexus requirit, defunt in editione Prag. MOSES KOTZENSIS librum סמ"ג, de quo sine dubio sermo est, scripsit, Anno ל"פג מב' seu A. Christi 1282. Testante libro שלשלת הקבלה pag. נג a. sequentibus verbis. וראיתי בספר שערי ציון שהשלים לחבר הספר בשנת ה' אלפים מ"ב quod vero de hoc libro loquatur, patet ex antecedentibus ubi auctorem הרב רבינו משה מקוצי שחבר ספר הסמ"ג. appellat. Iam vero fieri nullo modo potest vt libri מדות in opere An. C. 1169. absoluto fiat mentio, cum ille iam ad librum סמ"ג Anno C. 1282. demum finitum prouocet. Argumenta plurima alia ex ipso libro ארחות צדיקים depromta in medium proferre possem, nisi illa superuacanea fore existimarem.

זה הספר נקרא ספר המידות והוא נכתב ונחתם בטבעת החכמה
 ללמד לאדם דעת ולהיות הוזה ביד כל איש לכלי אומנות לתקן
 מתוכו מעשיו ומידותיו כי האומן אשר בידו כלי אומנותו ווכל
 לעשות מלאכתו. אבל אומן שאין בידו כלי אומנותו לֹא יוכל
 לעשות מאומה לכן שמע מוסר וקח כלי אומנותך בידך לתקן
 מדותך.

§. 6.

Liber ipse in magno apud Judaeos est pretio quod praeter alle-
 gatum superius R. SCHABTÆI testimonium ex toties iteratis libri
 editionibus patet. Auctor ea quae tradit morum praecepta dictis
 scripturae idoneis confirmat, elegantibus similibus illustrat et pro mo-
 re gentis saepenumero testimoniis veterum exornat. Monita et prae-
 cepta quae inculcat ut plurimum sunt egregia et interdum cum do-
 ctina christiana consentiunt. De diebus Messiae et **עולם הבא** (k)
 secundum edition. Prag. Capite nono pag. 34. seq. sequentia profert:
הבטחון השביעי שיבטח על המלך המושל על כל ב"ה שיבינה
בימיו ישועה לישראל ויבנה ירושלים ויבנה בירת המקדש
בימיו. ולא תהיה כוונת בטחוני כדי להיות בשלוח גדולה כאשר
תהיה בימים ההם ולאכל הפירו' הטובות ולשתות יין עסיס אך תהיה
כוונת בטחוני שיהיה בימים ההם פרי לעבוד הבורא ית' כי בימים ההם
יסיר יצר הרע מלב עמו. וכלם קטנים וגדולים ידעו את השם ולא יהיה
להם מונע לא דבר ולא רעב ולא מלחמה ולא טירדה אך כלם יהיו
פנוים וכלם ישיגו השנה גדולה בודיעת הבורא ית' ובימים ההם
תרבה הדעת כדכתיב כי מלאה הארץ לדעת את אדוני כמים
לים מכסים. הבטחון השמיני על ענין עולם הבא אשר בו
נעומו לאין קץ ואין הפח) יכול לספר יופי העולם ההוא ואין
העין

(k) Auctori nostro sunt diuersa licet ea ab alijs
 pro iisdem habeantur teste BXTORFIO in *Lexico Rabbin, Talmud*, p. 1620.

העין יכור לראות זיו הדרת הצדיקים. ואין שם לא אכילה
 ושתירה. אם כן מה תענוג יש שם. לכך צריך שתבין ותדע
 כי כאשר לֹא ידע העוף תענוג הרג השט במים כי התולדה
 שלהם הפוך זו מזו כי העוף ימות במים והרג ימות ביבשה כך
 מי שהוא בעולם הזה הנשמרה מעורבת בגוף לא תוכל לדעת
 תענוג הנשמות כי אין לנו אלא תענוג הגוף אבל תענוג מתענוגים
 העליונים לא נוכל להשיגם ולא נוכל להכיר אותם אלא אחרי
 רוב המחשבה. והוה מחמרת שאנו בעולם הגופים ועל כן לֹא
 נכיר כי אם תענוגים האובדי והפוסקי. Ab his certe maxime
 differunt quae Iudaei alii de femina leuiathanis sale condita, de Be-
 hemoth & aue זי שדי quae pro iustis in saeculo futuro reserua-
 ta sunt, fabulantur (1), vt igitur haec vel non ad litteram interpretanda
 esse, vel de iis non eandem omnibus sedere mentem certum sit. De
 amore inimicorum sequentia noster praecipit sub initium capitis sexti:
 יש כמה מיני שנאה. יש שנא חבירו עבור שהזיק לו בממונו
 או עבור שביישהו או שהוציא עליו שם רע. על כל אילו וכיוצא
 בהן לא ישנא חבירו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא דבר
 אבשלום עם אמנו. אלא מצוה להודיעו ולומר למה עשית לו
 כך וכך שני הוכיח תוכיח את עמיתך. ואם חזר ובקש למחול לו.
 צריך למחול לו. ולא יהודה המוחל אכזרי. ואף אם לֹא יבקש
 ממנו למחול לו. לא ישנאהו אלא יתנהג עמו כאחברו. (m)

§. 7.

(1) Fufus de hisce egit BARTOLOCCIUS *Biblioth. Rab.* Tom. I. pag. 507. seq.

(m) Differunt haec a veterum quorundam Rabbiorum institutis & plane cum
 Christi praeceptis consentiant: *Ηχασατε οτι ερηθη: Αγαπησεις τον πλη-*
σιον σου και αγησεις τον εχθρον σου. εγω δε λεγω υμιν αγαπατε τους
εχθρους υμων cet. Simili modo hac de re loquitur R. ABRAHAM IAGEL
 qui Christianorum postea sacris initiatus est in libro לקח טוב pag. 61. in
 CARPZOVII *Introd. ad Theol. Iudaicam:* אם יחמא איש לאיש מצוה
 שלא לנקום ולנטור אבל למחול לו מיד ולהתפלל אל ה' עליו

§. 7.

Iam de codice huius libri MS. quo vtor agam. Scribendi genus quo exaratus est, plurimis locis lectu haud est difficile, sed ita tamen vt illum ex iniuria temporum hominumque incuria aliquid omnino cepisse detrimenti fatendum sit, nonnullis enim in locis vetustate est detritus & obscura litterarum vestigia. Caput libri secundum cum fine primi & initio tertii plane periit. In fine codicis huius hi leguntur versiculi, quorum litterae initiales nomen vel auctoris ipsius libri aut si mauis huius saltem codicis MS. indicant:

שמו נקרא ספר המידות התופר	שוש אשויש שסיימתי זה הספר
מהררה ילמוד וידקק מרת	מי שירצה להיות בן עולם הבא
שבתוכו ניבא	
וגם ישמרהו האל מפגעים הרעים	ואז נקרא איש נכבר ונעים
אכן עמוק ודבר מתוך דבר תבין	אמת לעולם כי זה פתאים מבין
ל (n)	לקח טוב הוא לישרי לב

אני הרמזו למעלה סיימתי זה הספר שנת קמ' לפר' לאלף הששי
 ככ' אב יום ד' לאחר שיצא נח מן התיבה (o)
 B

§. 8.

Quod vero auctor libri nostri non Christianus fuerit sed Iudaeus ex toto libro satis euidenter patet: ita e g. loco superius prolato Messiae aduentum ceu adhuc futurum describit, & desertoribus religionis iudaicae quos משומרים Iudaei appellant si respuerint, plurimos poenitentiae actus praescribit cap. כו ita loquens: ויתאבל ויבכה ויצטער כל ימי חייו ולא ישכ אצל גלחים: & paulo post: שמדברים דברי מינות. ויתרחק מפתח ביתם cetera.

- (n) Versus littera hac incipiens ab inuida quadam manu deletus est.
- (o) Vides igitur quo anno codex noster sit conscriptus sc. קמ' minoris Iudaeorum computi, vbi tamen littera unitates denotans adfuisse videtur, quae etiam ab inuida manu erasa est. Iam confer hos annos cum annis Christi addendo annos 240. & colliges inde hunc codicem anno 1380. seu eo tamen temporis interuallo quod annum hunc & annum 1390. intercedit, esse exaratum. Ex hoc vero, tempus quo ipse liber conscriptus est quodammodo determinari

- 1. 9. ושלמה
 מתוקן בצורתו 1. 16.
 וכל זה 1. 18.
 ויוכל - 1. 24.
 בני אדם 1. 28.
 p. I. col. 2. l. 12. ושתדל בכל כחו
 להגיע תכלית הטובה
 p. 2. col. 1. l. 14. שעלתה בלבו
 ואינו מבחין col. 2. l. 20.
 לשון צדיק 1. antepen.

ואילו אדם אחר היה מזהיר על
 וראת שמים לא היו דבריו מקובלים
 מעולם כי היו אומרי עבור שאין
 לו עסק אחר והוא פנוי לכך מזהיר
 ליראת השם. אלא שלמה
 מתוקן בצורתו ונאה במלאכתו
 יותר מכל הברואים
 מכל זה ידענו
 ויוכל. ורניאל אומ' אלהי שלח
 מלאכה
 בני אדם עד שאדם אחד שזה
 מנין רב מבני אדם
 ושתדל בכל כוחו להגיע אל
 התכלית אשר יוכל להשיג מן
 המעלות ואל ישתמש בחמשה
 כוחותיו וכרוב דעותיו ובמדתיו
 אלא ברבר הצריך עד שיהיה
 נודע בחסד ובמעשים טובים
 והיו תכלית הטובה
 שעלתה בלבו או ששמע שזו
 הדיעה טובה לו. ובה ראוי לילך
 והנהיג עצמו בה עד שנקבע
 בלבו
 והשיני שאינו מבחין
 לשון צדיק פי' של זה הפסוק כך
 הוא.
 pag.

B 2

pag. 4. c. 1. l. 17. צריך טורח גדול בגופו	כשנולד צריך טורח גדול לגדלו. וכאשר צריך תיקון גדול בגופו
p. 5. c. 1. l. 22. ושכחת את יי' אלהיך	ושכחת ארתי יי' אלהיך וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת ארתי יי' אלהיך
- c. 2. l. 26. אזנים לא ישמע רברי העניים האמללים	כאזנים שהוא מתנאה על העניים ולא יטה אזנו לשמוע דבריהם
p. 5. c. 1. l. 10. a voce vs- que ad vocem ואפילו שלו lin. 26.	Defunt in Manuscr.
p. 8. c. 1. l. 8. ושללו שלל גדול	ושללו שלל גדול ונלחמו מלחמה חזקה
p. 16. c. 1. l. 20. אין מעלה למעלה הזאת	כמו אדם שמתבייש לפני חבריו כך מתבייש לפני השם אין מעלה למעלה מזאת
- c. 2. l. 23. a voce vs- que ad vocem ואם הוא בזה lin. 26.	Defunt in MS.
- l. penult. מקיים מצות בעשותו מרה שציוהו אדונו	יקיים מצות כי יש כמה מצות בעשותו מה שציוהו כי ישקול הבושת כי אלף ידות שקול הבושת שיתבייש לפני המלך כשלא יעשה מה שציוהו מן הבושת שיסכול לפני העולם כשיעשה מה שציוהו אדונו
p. 18. c. 2. l. 4. כרכתוב	כרכתו הנני נשפט אותך על אמרתך לא חטאתי וכת' l. 14.

I. 14. בעזות התוררה והעבורי	כשהיא בעבודת הבורא למעלות טובות והם מסייעי אותו לעבודת הבורא
p. 20. c. 1. l. 21. למעלות שהם לעבודת הבורא	בעולם הזה. ותועלת השיני בעולם הבא. תועלת עולם זה כי מי שמתנהג
- l. penult. בעול/ הזה כשמתנהג	רבים יעמדו אצלו ליעצו ולהצילו. כי ידברו עליו רעה ישתיקו
- col. 2. l. 1. רבים ישתיקו	ענייני העבודה וכל המידות הם כמו סולם למעלת האהבה
p. 23. c. 1. l. 18. עניני העבודה	שלא תעבור על מרה שכתוב בתורה
p. 23. c. 2. l. 23. שכתוב בתורה	תמיד כראוי. ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה כמו שצויה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך ונמצא שוגר
p. 24. c. 1. l. 10. תמיד בין בשבתו בין בקומו	בה תמיד בין בשבתו בין בקומו הבורא ודיניו. הוא קרוב מאד להגיע אל אהבת הבורא
p. 25. c. 1. l. 29. הבורא	הבא מטבע כל אדם. כדרך הכלבים והבהמות והעופות הימים
p. 26. c. 1. l. 17. הבא מטבע כל הימים	המרחמים על בניהם. ואם האדם מרחם על בניו
p. 27. c. 2. l. 23. a voce השלום vs- que ad vocem לו p. 28. c. 1. l. 21.	Deest in MS.

p. 30. col. 1. l. 19. ויאורו פניו

- l. 29.

עליו

p. 41. c. 2. l. 10.

סרח עליו

p. 45. c. 2. l. 14.

חכם

- l. 21.

נעשה

- l. 28.

הברכות

- l. 29.

אישה על פיהם

- l. 33.

יש שומע והפסיד

p. 46. c. 1. l. 11. בן סורר ומורה

- l. 19.

כרצונך כו'

p. 47. c. 1. l. 2. שתתרצה להם

לשמע

- c. 2. l. 6.

אינו חומר

ומי שיש לו שמחה תדיר יאירו

פניו

עליו. וכל שכן אם ישחוק
בטיוולים או בקוביאורת שאין
יראת אלהים עליו

סרח עליו וחזור העבר ועשה
הסירחון בכל יום וכעוס עליו המלך
חכם. וזה הפסוק שומע לעיצה

נעשה ונשמע פי'

הברכות וזכה ליקח הברכות

אישה מבנות לבן

יש לא שומע והפסיד. יש לא

שומע ונשכר. שומע והפסיד

בין סורר ומורה נהרג

כרצונך כדו שיעשה רצונך

כרצונו ובטל רצונך מפני רצונו

כדו שיבטל רצון אחרים מפני

רצונך.

תתרצה להם. ותבטל דעתך ורצונך

כדו לעשות כרבריהם כ'ש וכ'ש

כשאומרי על הימין שהוא ימין

ועל השמאל שהוא שמאל שתתרצה

לשמע להם

אינו חומר. אבל בעת אשר ימשיך

לבו ומקנה על מה שיש ביד אחרים

אז הוא חומר.

p. 48.

גורמי. שאחרי מתקנאים בהם | גורמים שיתקנאו p. 48. c. 2. l. 25.
 בשם לובשים בגדי נאי ואוכלי | בהם ויחמרו אותם
 מאכלו טובי בפני העולם או
 בני בתי נאים ואינם מהנים
 לאחרים משלהם. אז הם גורמי
 שיתקנאו בהם ויחמרו משלהם.

ונתחייב מיתה וחמל עליו וייסר | ונתחייב מיתה p. 61. c. 1. l. 30.
 אותו מעט והחזירו על כנו. כמה
 ישמח אותו המכעיס לסבול מעט
 ייסורי תחת המיתה. כך יחשוב
 מי שהוא מיוסר שהוא עבר על
 מצות הבורא. ונתחייב מיתה

§. 9.

Nolo haec diutius perfequi, nimium enim & temporis & chartae negotio cogerer impendere, si ex sequentibus quoque libri capitibus variantes lectiones in medium proferre velim. Minores differentias data opera recensere nolui e. g. vocis unius vel additionem vel defectum, vocum synonymicarum commutationem e. g. in nominibus diuinis השי המכה, הקכה, יי cet. item differentias in allegatis scripturae dictis, quae vel integra vel ex parte saltem, adiecta vovula וגר adferuntur. Interdum integra quoque membra in editione Pragenfi in locum longe alium reiecta sunt, quam quo eadem in Manusc. leguntur.

§. 10.

Annexi sunt MS. meo alii nonnulli tractatus rabbinici breviores, quos paucis enarrabo. Primus eorundem titulo caret, agit ille de praeceptis decalogi, cumque plurimi sint libri rabbinici huius argumenti (p), quos nec legisse me nec vidisse omnes ingenue fateor,

(p) Huc pertinent libri vel in genere מצות תריג vel in specie עשרת דברות
 explicantes, quales sunt varii libri sub titulo עשרת הדברות et סמן
 סמן / סמן / עשרת הדברות / מצות / ספר מצות משה
 multique alii, Confer WOLFIVM in *Bibl.*

Maimonidis *הלכות ריעות* / *יד* inscribitur, illumque eundem esse cum capite quarto huius tractatus inueni, ita tamen vt haud paucas in MS. variantes lectiones inuenerim. Wolfius et de hoc tractatu et de alio eiusdem argumenti a Maimonide conscripto qui *הנהגת הבריאות* inscribitur, verba facit Tom. I. p. 841. 863. et Tom. III. p. 788. Postremo loco se non dubitare inquit, quod hi tractatus differant. Sed nihil hactenus vidi quod me mouere possit, vt differre illos iudicem. WOLFIVS librum *הנהגת הבריאות* arabice & hebraice inueniri in Bibliotheca Vindobon. testatur, et editionem illius germanicam factam esse tradit, sed ita vt librum aut versionem vidisse & cum *הלכות ריעות* contulisse minime videatur. Reliqui qui libri mentionem faciunt e. g. HOTTINGERVS *Biblioth. Or.* p. 39. R. SCHABTAI in *שי* fol. כ. BVXTORF. *Biblioth. Rab.* p. 335. WAGENSEIL. *Exercitat.* 2. ex *Exercitat. VI.* var. argumenti p. 77. omnes de eo an vsquam editus sit nihil enarrant & librum ne vidisse quidem videntur, praeter WAGENSEILIVM qui eum arabice scriptum in Bibliotheca Vindobon. versauit. Praeterea quoque Iudaei argumenta diaetetica tractantes librum *הנהגת הבריאות* non adducunt, licet ad hoc caput tractatus *הלכות ריעות* prouocent. e. g. in libro rabbinico *de sanitatate conservanda* quem WAGENSEILIVS exercitatione secunda modo citata edidit, auctor p. 80. quaedam ex *הלכות ריעות* profert, librum vero istum ignorasse ipsi WAGENSEILIO videtur. Deinde illud ipsum quod scriptum hoc in codice meo MS. non solum nomine *הלכות ריעות* sed etiam *הנהגת* insignitur, suadere existimo, ne duo scripta diaetetica diuersa a MAIMONIDE exarata esse temere statuamus.

§. 12.

Finitis regulis diaeteticis MAIMONIDIS vnicam paginam occupat *עניין הקוה* negotium venaesectionis, quod varia praecepta moralia et physica ad venaesectionem pertinentia continet, quae a quo auctore compilata sint nescio. Nonnulla ex pandectis talmudicis deprompta sunt, quorum quaedam etiam in medium profert BVXTORFIVS in *Florilegio hebraico* p. 368.

§. 13.

Sequitur tractatus alius qui *אלפא ביתא דר' עקיבא זצל* denominatur. Ille alias *אלפא ביתא דר' עקיבא* vocari solet, et a WOLFIO

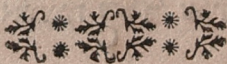
FIO Tom. I. p. 956. et Tom. 3. p. 888. describitur. Afferit ille editionem eius *Cracouiensem* foliis 24. *Amstelodamensem* fol. 28. constare et praeterea illum in KIRCHERI *Oedipo aegyptiaco* Tom. 2. p. 225. sq. cum latina versione legi testatur. KIRCHERVS vero l. c. p. 228. non se versionem alphabeti AKIBAE tradere voluisse, sed tantum quod protulit alphabetum mysticum hebraeorum ex R. AKIBAE monumentis extraxisse dicit. Cum his vero quae KIRCHERVS tradit, alphabetum AKIBAE in MS. meo plane non conuenit, neque etiam hoc cum libro a WOLFIO descripto idem esse existimo, quippe quod vnicum folium in quarto parum excedit. Continet illud obseruationes cabbalisticas ad omnes alphabeti hebraici litteras quae ad figuram earundem spectant. E. g. de y haec traditur obseruatio: ע. זה עשו הרשע שיצאו ממנו טרסיים ומלכות ארום. מפני מה היא כורע ורובץ. מפני שהיא עתיד ליפול תחת גליהם של ישראל. שני וזיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה Hæc igitur saltem excerpta ex libro R. AKIBÆ esse iudico.

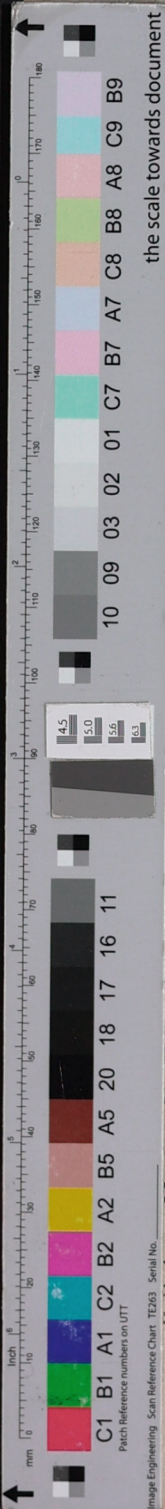
§. 14.

Post hæc tractatus sequitur satis fabulosus, qui duo folia et quod excurrit, implet, quo obitus Mosis explicatur. Incipit ille his verbis: אכתוב פטירתו של משה הנה אנכי שולח אומי ר' חלכו באותו היום להם אליהו הנביא. Inter alia ibi quoque recensetur quod DEus Mosis vitam erepturus ministerio Sammaelis vti voluerit, quod Mofes se baculo DEI cui המפורש שם insculptum erat, acriter ac strenue defenderit et quod DEus deinde in hoc negotio perficiendo Gabrielis, Michaelis, et Sangielis opera vsus sit. Ex quo concludere licet, adfuisse omnino in veteri ecclesia iudaica traditionem aliquam de angelis tam circa obitum Mosis (Epist. Judæ vers. 9.) quam circa datam per illum legem (Act. 7. v. 53.) occupatis. Vide WOLFIIUM in *Bibl. hebr.* Tom. II. p. 1278 seq. Recenset ille plures libri editiones, quarum nullam tamen conferte potui, ex criteriis autem ibi allatis, illum ab hoc non differre iudico.

§. 15.

Vltimum in MS. locum occupant varix formulæ contractuum quæ שטרות Iudæis appellantur, quarum cum sat multæ apud Iudæos adsint, imo editæ quoque sint, de quibus WOLFIIUS Tom. I. pag. 1094. Tom. II. p. 1434. Tom. III. p. 181. 306. et 1220. conferri potest, eorum fusiori recensione non immorabor. Hoc saltem moneo ex antecedentibus parere, quod auctor manuscripti illud eo exarauerit sine vi instar promptuarii rerum theologiarum iuridicarum, medicarumque esse possit, quatenus scilicet aliqua rerum harum peritia homini litteris ceteroquin non imbuto, vtilis et necessaria esse potest.

זה הספר נקרא ספר המדות והוא נכתב ונחתם
ללמד לאדם דעת ולהיות הזה ביד כל איש לכו
מתוכו מעשיו ומדותיו כי האומן אשר בידו
לעשות מלאכתו. אבל אומן שאין בידו כלי
לעשות מאומרו לכן שמע מוסר וקח כלי אומ
מדותך.

§. 6.

magno apud Judaeos est pretio quod praeter alle-
. SCHABTÆI testimonium ex toties iteratis libri
Auctor ea quae tradit morum praecepta dictis
confirmat, elegantibus similibus illustrat et pro mo-
nero testimoniis veterum exornat. Monita et prae-
at ut plurimum sunt egregia et interdum cum do-
nolentia. De diebus Messiae et **עולם הבא** (k)
Prag. Capite nono pag. 34. seq. sequentia profert:
הבטחון השביעי שיבטח על המלך המושל על
בימיו ישועה לישראל ויבנה ירושלים ויבנ
בימיו. ולא תהיה כוונת בטחונו כדי להיות כש
תהיה בימים ההם ולאכל הפירו' הטובות ולשתות
כוונת בטחונו שיהיה בימים ההם פרי לעבוד הבורא
יסור יצר הרע מלב עמו. וכלם קטנים וגדולים ידעו
להם מונע לא דבר ולא רעב ולא מלחמה ולא ט
פנוים וכלם ישיגו השגה גדולה בידיעת הבורא
תרבה הדעת כדכתיב כי מלאה הארץ לדעת א
לים מכסים. הבטחון השמיני על ענין עולם
נעימות לאין קץ ואין (הפה) יכול לספר יופי הע
העין

Auctori nostro sunt diuersa licet ea ab aliis
antur teste BYXTORFIO in *Lexico Rabbin, Talmud*, p. 1620.